

régészhallgatók, Vámos Gábor régésztechnikus, Derdák Ferenc geodéta.

FARKAS CSILLA

238. Solymár, Vár

(Pest megye) Kö

A solymári Mátyás-dombon Valkó Arisztid által a két világháború között megkezdett (vö. *Studia Comitatus* 9. (1980) 267–313.) feltárási munkák Kozák Károly és e sorok írója vezetésével 1972 és 1977 között folytatódtak (eredményeire lásd *Studia Comitatus* 17. (1985) 451–463.). A falu vezetésének azt a célkitűzését, hogy a romok konzerválásra is kerüljenek, ekkor még nem sikerült elérni, ugyanakkor nagyrészt sor kerülhetett a terep rendezésére. 1999-ben azonban a helyi önkormányzat elnyerte a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatását, és ennek alapján a 2000. év folyamán megkezdődött a falmaradványok konzerválása és kiegészítése. Sajnos, ezt megelőzően elmaradt a terület szakszerű előkészítése, elsősorban az úgynevezett palotaépület csupán alapfalaiban fennmaradt Ny-i részének kitisztítása, sőt felvonulás címén jelentősebb kultúrrétegeket is elhordtak a palotától É-ra eső területen. Így nem meglepő, hogy a kivitelezési munkák során számos hibát is elkövettek, melyek közül a legdurvább a palota É-i falának téves felfalazása átlag 50 cm-re északabbra az eredeti helyénél, mint ahogy az is, hogy végül is nem tudták megfelelő módon lezárni a „konzerválási” munkát a vár ezen részén.

Mindezen előzmények után kaptam meghívást a Solymári Helytörténeti Alapítványtól az 1977-ben megszakadt feltárási munkák folytatására. A kutatás célkitűzése hármassal volt: 1. A palotaépület Ny-i végződésének tisztázása a falazási munkák szakszerű befejezése érdekében. 2. Az ettől Ny-ra eső úgynevezett „falazott árok” kutatása. 3. A vár DK-i sarokrészén mutatkozó alaprajzi bizonytalanságok tisztázása.

1. A kéthetes munka során sikerült tisztázni a K-en NyK-i, Ny-on viszont DNy-ÉK-i irányú külső várfal találkozási pontját. Kiderült, hogy azok eredetileg egy közel 200 cm hosszú, a Ny-i várfalszakaszra merőleges, s így a K-i fallal hegyes szöveget bezáró falszakasz közbeiktatásával találkoztak, mely utóbbi 110 cm körüli szélességű ajtónyílást foglalhatott egykor magába. Ez a külső terepszinthez képest mélyebben helyezkedett el, hozzá Ny felől a várfal síkján párhuzamos „árok” vezetett. Ezen ajtónyílástól magában a várfalban kialakított faszerkezetű lépcsőn lehetett bejutni a vár területére. A lépcső mögött egy közel 300 cm vastagságú, kétrétegű fal helyezkedett el, közülük a vékonyabb K-i zárta le Ny felé a palota pincéjét, míg a vastagabb Ny-i magát a feljártot foglalhatta magába – ezen keresztül juthattak a palota DNy-i, keskeny alépítményén keresztül, annak emeleti, azaz lakószintjére. Azt, hogy ez a bejárat – amelynek feltehető keretköveit, hasonlóan a várfal sarokköveihez, később építőanyagként teljesen kitermel-

ték – a vár egyetlen (fő)bejárata volt-e, vagy inkább egy „rejték” ajtóról van-e szó, ma még nem dönthetjük el egyértelműen.

2. Nem sikerült tisztázni annak – a palotapince szintjéhez jóval mélyebben elhelyezkedő – falazott térnek az eredeti funkcióját, amelynek K-i zárófala foglalhatta magába az említett feljártot. A kitermelt jelentős mennyiségű betöltés még teljes egészében bolygatottnak bizonyult, azaz sem az eredeti kultúrrétegeket, sem az építmény belső szintjét nem sikerült elérnünk. Meghatározhattuk ugyanakkor az ÉK-i és ÉNy-i belső sarkokat, s elegendő támpontot kaptunk az É-i hosszfal lepusztult belső síkja felfalazásához is. Végül korábbi feltevéseinkkel szemben kiderült, hogy az utóbbi fal nem kétperiódusú, sőt az is, hogy maga a tisztázatlan építmény (pince, felette egykor faszerkezettel?) az előző pontban leírt bejárattal együtt a vár legelső, 14. század végi periódusából származik.

3. Végül a K-i torony mellett nyitott két szelvényel megállapíthattuk, hogy az itt korábban nyitott kutatóárkok felmérési pontatlanságaiból adódott, hogy DK-en egy íves, kiugró „védőműre” következtettünk. A várfal ugyanis folyamatosan fut É-ról D-felé, bár kétségtelen, hogy ezután igen erős ívben, szinte már hegyesszögben fordul Ny-ra.

Mindezek alapján munkánk jelentős mértékben járult hozzá a vár alaprajzi rendszerének tisztázásához, s lehetővé tette a falkonzerválási munkák szakszerű folytatását is.

FELD ISTVÁN

239. Somogysámsón, Marótpuszta

(Somogy megye) Tő

2001. március–augusztus között folytattuk a marótpusztai agyagbányában talált török kori földvár és benne lévő templom, és a templom körüli temető maradványainak feltárását.

A Wienerberger Téglaiipari Rt. által finanszírozott feltárás során elsősorban a bányaművelés ütemének, valamint a Pécsi Bányakapitányság által előírt rézsúzási követelményeknek megfelelően feltártuk a templom körüli temető Ny-i oldalát, valamint a templomtól D-re eső temetkezések kb. felét, összesen mintegy 700 objektumot.

Sikerült tisztázni a templom szerkezetét. Négyzetes szentélyzáródású, a szentély zárófala előtt három cölöplyukkal (talán az oltárképhez tartozhatott?). A mensa alapozása egyelőre nem került elő. A szentély és a hajó É-i csatlakozásánál téglával kirakott, későbbi betemetkezések, és téglakitermelése által bolygatott sírt találtunk. A koporsóba temetett halott sarkantyús csizmát viselt, a csontváz koponyája hiányzott. Valószínűleg ehhez a sírhoz tartozhatott a magasabb szinten a betöltésben megtalált 5 db aranyozott ezüst fülesgomb. A hajóhoz É-ról csatlakozó kőalapozású, valószínűleg sekrestyének használt épületrészt cölöpsor veszi körül.

Megtaláltuk a sáncrendszer, és az ÉK-i bástya cölöpszerkezetét, behatároltuk a földvár É-i és K-i kiterjedését, a település É-i határát.

Továbbra is jellemzőek a temetőben a spirálokkal, csepp alakú csüngőkkel díszített párták, bronzlemezből préselt, szív alakú mintával díszített testű csatok. Egy préselt lemezes övet (493. számú sír) in situ kiemeltünk, restaurálása, rekonstruálása megkezdődött. A templom belsejében, a törmelékben freskótöredékek kerültek elő. A templom belsejének betöltésében és több sírban is találtunk ezüst pénzérméket, főként az 1520-as, 1530-as évekből. Köztük egy hamisított Ferdinánd-dénárt is.

Jelentősebb lelet még néhány könyvtáblaveret, egy csontsíp.

Az említetteken kívül a vártól É-ra került elő egy szórvány, török feliratos női pecsétgyűrű, valamint a bánya területrendezése során, valószínűleg a Ny-i sáncárok betöltéséből származó, szakállaspuska darabja.

A feltárt területek Ny-i részét a bánya a templom Ny-i alapfaláig elbontotta.

KÖLTŐ LÁSZLÓ

240. Sopron, Templom utca 1.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Kö

Közművezeték fektetése során először 2000. november 8–9-én, majd 2001. február 14–16. között nyílt lehetőségünk egy árokban, illetve egy szondában megfigyelni a rétegeket.

A ferences-bencés kolostor előtti, Ny–K irányú árokban római kori téglapítmény részletét találtuk, ami a kolostor pincéjében feltárt épületmaradványokhoz tarthat. A templom DNy-i pillére mellett ásott szondában feltártuk a pillér alapozását, egy középkori építési szintet (kőporos réteg), majd a szokásos római kultúr-réteg alján egy római kori, kb. É–D irányú falmaradványt és az ehhez keletről csatlakozó falcsonkot, ami a templom alatt folytatódhat. Megvizsgálhattuk a kolostor bejárata mellett a templomlabazatot: a profilált labazati kiülés itt véget ér, ami azt jelentheti, hogy a templomhoz dél felől eredetileg is épület, vagy egyéb építmény (kapu?) csatlakozott.

2001. október 2. és november 8. között a kolostor területén a quadraturában volt lehetőségünk dolgozni. Munkaterületünk az udvar DNy-i negyedére terjedt ki. A jelenlegi járósínt alatt 20–30 cm-rel emberi csontok mutatkoztak nagy mennyiségben. Másodlagos helyzetben kerültek elő egy csontházként szolgáló, nagyméretű gödörben, aminek teljes kiterjedését nem is tudtuk meghatározni. A csontokat viszonylag gondosan helyezték el, több helyen megfigyelhető volt, hogy koponyák vagy hosszúcsontok kerültek egy helyre, de ez nem volt teljesen szisztematikus. A csontok között igen nagy mennyiségű 15. századi ivópohár-töredéket találtunk, zömmel vörös színűt, de néhány fekete, bepecsételt darab is előkerült. Gömöri János 1975-ben már rátalált a csontokra és szintén nagy mennyiségű késő góti-

kus ivópohár-töredéket szállított a múzeumba. (RA 501.) Az antropológiai anyagnak 2003 elején találtunk méltó elhelyezést: a quadratúra északi folyosójának ásatása során egy kriptát tártunk föl, ebben helyeztük el a csontokat.

A másodlagos helyzetű csontanyag felszedése után a gödör alatt 15 középkori sírt tártunk fel, amelyek három apró bronztöredéktől eltekintve melléklet nélküliek, Ny–K tájolásúak voltak. Két rétegben helyezkedtek el; két sírt vágott a kolostor nyugati, barokk szárnyának keleti fala. Ennek alapján feltételezzük, hogy az új szárny építésekor megbolygatták a temetőt, és az így előkerült csontokat helyezték el az általunk feltárt gödörben.

GABRIELI GABRIELLA

241. Sümeg, Püspöki palota

(Veszprém megye) Kk

2001 júniusától a tervezett kutatás elmaradt, a kiviteli munkák során végezhetünk csak néhány építészettörténeti megfigyelést. A palota teljes tetőszerkezetének cseréje történt meg az év elején, illetve restaurátori kutatást végzett Lángi József restaurátor (ÁMRK).

A tetőszerkezet bontásakor néhány épületrészlet – párkányok, oromfalak, a volt nagyterem díszpárkányzata – hozzáférhetővé vált, azok fotódokumentálása megtörtént. A láthatóvá váló részletek csak a még hiányzó fal-kutatásokkal együtt lennének értékelhetők.

A palota D-i szárnyának kapualj feletti térkiosztása egy korábbi nagytermet szabadal fel több szobára. A nagyterem belső barokk díszpárkányának maradványa már korábban is ismert volt, a tető leszedésével azonban fotózhatóvá vált.

Az épületeryűttes DK-i sarkán harangtorony áll, ennek barokk tetőszerkezete is elbontásra került, ennek során fotón dokumentáltuk a faszerkezet elemeit és a tetőszerkezet kialakításának részleteit.

FÜLÖP ANDRÁS – KOPPÁNY ANDRÁS

242. Szabadbattyán, Péterbánkút-dűlő

(Fejér megye) Ó, Ró, Kö

2001-ben is folytatódott a Sárvíz-Malomcsatorna bal partján fekvő késő római kori épület feltárása. A megközelítőleg 13 000 m² alapterületű épületből a kutatás 2800 m²-t érintett.

Az északi traktusban elhelyezkedő termektől, csarnoktól nyugatra egy nyitott tér mellett, egy nagyméretű, eddig 35 m hosszú, 17 m széles, még feltárás alatt álló épületrész került elő, viszonylag jó állapotban megmaradt, igen erősen átégett terrazzo padlóval, kettős sorban elhelyezkedő oszloplábazatokkal. A padlót 30–50 cm vastagságban köves, tegulás, habarcsos, terrazzo padló töredékekkel kevert, faszenes, égett, érintetlen omladék borította. Az omladék alatt, a padlóra zuhant terrazzo padló töredéken egy égett csontváz megmaradt